

APPGM-SDG

PERSATUAN PROMOSI
MATLAMAT PEMBANGUNAN LESTARI
PPM-023-14-07012020

LAPORAN BENGKEL PEMBANGUNAN KAPASITI KAWASAN PARLIMEN 2025

P.166 LABUAN

ISI

KANDUNGAN

Kata Aluan	I
Prakata	III
Pengenalan	V
BAHAGIAN 1 Pengenalan	1
Latar Belakang	1
Objektif	2
Kaedah Pelaksanaan	3
Ringkasan Aktiviti yang Telah Dijalankan	3
BAHAGIAN 2 Aktiviti Bengkel	4
Aktiviti I : Sesi Pengenalan (<i>Ice-Breaking</i>)	4
Aktiviti II : Pendedahan Mengenai SDG	6
Aktiviti III : Perbincangan Penyelesaian Isu Parlimen Labuan	10
Aktiviti IV : Kumpulan Sokongan Penyampaian Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan	13
BAHAGIAN 3 Hasil Dapatan	14
Hasil Dapatan : Cadangan Penyelesaian Isu oleh Agensi	14
BAHAGIAN 4 Penutup	25
Penutup	25

Kata Aluan

YB Puan Young Syefura Othman

Ahli Jawatankuasa APPGM-SDG;

Ahli Parlimen Bentong (P.089)

Bismillahirrahmanirahaim.

Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.

Salam sejahtera.

Saya berbesar hati atas penerbitan *Kompilasi Laporan Bengkel Pembangunan Kapasiti Kawasan Parlimen 2025*. Selaku Ahli Jawatankuasa APPGM-SDG saya menyambut baik penerbitan *Kompilasi* ini, dan mengucapkan tahniah kepada pasukan Unit Pembangunan Kapasiti, Jabatan Penyelarasan Kawasan Parlimen, APPGM-SDG.

Pembangunan negara pada akhirnya harus diterjemahkan kepada perubahan yang dapat dirasakan oleh rakyat. Setiap kawasan Parlimen mempunyai realiti dan keperluan yang tersendiri. Apa yang menjadi keutamaan di sebuah kawasan mungkin berbeza daripada kawasan yang lain, bergantung kepada struktur ekonomi, keadaan sosial, alam sekitar, demografi, kemudahan serta sumber dan potensi yang terdapat di kawasan tersebut. Oleh itu, suara dan pengalaman masyarakat di peringkat tempatan perlu menjadi sebahagian daripada proses pembangunan. Dasar yang baik memerlukan pemahaman yang baik tentang realiti di lapangan, manakala penyelesaian yang berkesan memerlukan kerjasama antara mereka yang memahami dasar dengan mereka yang berhadapan secara langsung dengan isu tersebut.

Dalam hal ini, institusi Parlimen Malaysia mempunyai kedudukan yang unik. Ahli Parlimen bukan sahaja membawa suara rakyat ke institusi Parlimen, tetapi turut memainkan peranan penting dalam menghubungkan keperluan kawasan dengan agensi kerajaan, pihak berkuasa tempatan dan pemegang taruh pembangunan yang lain. *Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan* anjuran Unit

Pembangunan Kapasiti, Jabatan Penyelarasan Kawasan Parlimen, APPGM-SDG menyediakan satu pentas yang penting bagi mengukuhkan hubungan tersebut. Melalui penglibatan pelbagai pihak, isu dan cabaran setempat dapat dibincangkan secara lebih terbuka dan tersusun, manakala peluang untuk membina penyelesaian secara bersama dapat dikenal pasti.

Lebih penting, proses ini menggalakkan kita untuk melihat pembangunan bukan hanya daripada sudut masalah, tetapi juga daripada sudut aset, kekuatan dan potensi yang dimiliki oleh sesebuah komuniti. *Kompilasi Laporan Bengkel Pembangunan Kapasiti Kawasan Parlimen 2025* ini menghimpunkan sebahagian daripada pengetahuan dan pandangan yang diperoleh melalui proses tersebut. Ia memberikan gambaran tentang cabaran yang dihadapi di peringkat tempatan, di samping mengetengahkan cadangan dan potensi penyelesaian yang telah dikenal pasti bersama oleh pemegang taruh.

Saya percaya dapatan seperti ini mempunyai nilai yang lebih luas daripada sekadar menjadi rekod sesuatu program. Ia boleh menjadi bahan rujukan dalam memahami keutamaan kawasan, memperkukuh penyelarasan antara pihak berkepentingan dan menyokong perbincangan berkaitan dasar serta pembangunan pada masa hadapan. Pembangunan mampan merupakan tanggungjawab bersama. Ia memerlukan kerajaan yang responsif, institusi yang berkesan, komuniti yang berdaya tahan serta kerjasama daripada seluruh lapisan masyarakat.

Semoga usaha yang dirakamkan melalui laporan ini dapat terus memperkukuh hubungan antara Parlimen dan masyarakat serta menyumbang kepada pembangunan yang lebih inklusif, berasaskan bukti dan benar-benar berpaksikan keperluan rakyat.

Prakata

Puan Nur Rahmah Othman

Pengarah Eksekutif APPGM-SDG

Pembangunan mampan memerlukan lebih daripada komitmen terhadap matlamat dan sasaran. Ia memerlukan keupayaan untuk memahami realiti, mengenal pasti keutamaan, menggerakkan kerjasama dan menterjemahkan pengetahuan kepada tindakan.

Dalam usaha memperkukuh penyetempatan Matlamat Pembangunan Mampan (SDGs) di Malaysia, APPGM-SDG mengambil pendekatan yang memberi penekanan kepada penglibatan di peringkat kawasan parlimen dan daerah. Pendekatan ini berasaskan kepada keyakinan bahawa pembangunan yang lebih berkesan perlu mengambil kira pengetahuan dan pengalaman yang wujud di peringkat akar umbi serta menyediakan ruang kepada pemegang taruh untuk menjadi sebahagian daripada proses penyelesaian.

Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan merupakan salah satu usaha untuk mencapai tujuan tersebut. Sepanjang tahun 2025, sebanyak 28 bengkel telah dilaksanakan dengan penglibatan Ahli-ahli Parlimen, agensi kerajaan, pihak berkuasa tempatan, organisasi masyarakat sivil, komuniti dan pelbagai pemegang taruh lain.

Proses ini menghasilkan satu himpunan pengetahuan dan perspektif yang penting tentang isu pembangunan di kawasan parlimen. Lebih daripada sekadar mengenal pasti masalah, perbincangan turut memberi tumpuan kepada memahami cabaran, mengenal pasti intervensi sedia ada, memetakan pihak yang berkaitan dan meneroka penyelesaian yang berpotensi untuk dilaksanakan.

Antara perkara yang semakin jelas melalui proses ini adalah hakikat bahawa cabaran pembangunan di peringkat akar umbi lazimnya bersifat saling berkait. Isu sosial, ekonomi, alam sekitar, kesejahteraan masyarakat dan tadbir urus tidak semestinya boleh diselesaikan melalui pendekatan satu sektor atau satu agensi sahaja.

Keadaan ini mengukuhkan keperluan kepada pendekatan *whole-of-society* dan *whole-of-government*, di mana penyelesaian dibangunkan melalui kerjasama antara institusi, agensi dan komuniti. Dalam konteks ini, peranan Parlimen adalah penting sebagai ruang yang menghubungkan suara rakyat, pembuat dasar dan pihak pelaksana.

Dokumen laporan ini merupakan satu usaha untuk membawa dapatan daripada peringkat kawasan kepada gambaran yang lebih luas. Ia membolehkan persamaan isu, cabaran rentas kawasan dan potensi penyelesaian dikenal pasti, di samping memberikan perhatian kepada konteks khusus setiap lokaliti.

Kompilasi Laporan Bengkel Pembangunan Kapasiti Kawasan Parlimen 2025 ini juga perlu dilihat sebagai satu sumber pengetahuan berasaskan pengalaman dan realiti setempat. Dapatan yang terkandung berpotensi menyokong perbincangan yang lebih berasaskan bukti dalam merangka intervensi, memperkukuh penyelarasan antara agensi serta mengenal pasti ruang tindakan yang boleh diteruskan.

Namun, penerbitan *Kompilasi* ini bukan titik akhir kepada proses ini. Sebaliknya, ia merupakan satu titik rujukan untuk langkah seterusnya dengan menghubungkan dapatan kepada perancangan, perancangan kepada sumber, dan sumber kepada tindakan.

Dalam konteks tersebut, bengkel pembangunan kapasiti perlu difahami sebagai proses yang berterusan. Pembinaan kapasiti bukan hanya berkaitan dengan peningkatan pengetahuan, tetapi juga pembinaan hubungan, kepercayaan, keupayaan untuk bekerjasama dan kesediaan untuk bertindak secara kolektif.

APPGM-SDG merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada semua Ahli-ahli Parlimen, kementerian dan agensi kerajaan, pihak berkuasa tempatan, organisasi masyarakat sivil, komuniti serta semua pemegang taruh yang telah memberikan masa, kepakaran dan komitmen sepanjang pelaksanaan *Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan 2025*.

Semoga kompilasi ini dapat menjadi salah satu rujukan yang menyumbang kepada pengukuhan penyetempatan SDG, memperluas kerjasama antara institusi dan masyarakat, serta menyokong usaha membina pembangunan Malaysia yang lebih inklusif, berdaya tahan dan mampan.

Pengenalan

Siti Shafina Sanusi

Penolong Pengarah &

Ketua Fasilitator Latihan dan Pendidikan

Jabatan Penyelarasan Kawasan Parlimen

APPGM-SDG

Matlamat Pembangunan Mampan (*Sustainable Development Goals - SDG*) menyediakan kerangka global bagi membentuk pembangunan yang inklusif, saksama, berdaya tahan dan mampan. Walau bagaimanapun, keberkesanan agenda tersebut bergantung kepada sejauh mana matlamat dan aspirasi global dapat diterjemahkan kepada dasar, perancangan dan tindakan yang bersesuaian dengan realiti masyarakat di peringkat tempatan.

Dalam konteks Malaysia, institusi perwakilan di peringkat parlimen merupakan antara ruang penting yang mempertemukan masyarakat, wakil rakyat, kerajaan, agensi pelaksana, pihak berkuasa tempatan dan pelbagai pemegang taruh pembangunan. Kedudukan mereka yang paling dekat dengan komuniti memberikan kelebihan kepada Ahli dan Pejabat Parlimen untuk mengenal pasti isu sebenar yang dihadapi masyarakat serta memahami keperluan dan potensi tempatan dengan lebih dekat.

Atas kefahaman tersebut, *Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan* anjuran Unit Pembangunan Kapasiti, Jabatan Penyelarasan Kawasan Parlimen, APPGM-SDG dilaksanakan sebagai satu pentas untuk memperkukuh proses penyetempatan SDG melalui penglibatan dan pembelajaran bersama di peringkat kawasan parlimen. Bengkel ini memberi penekanan kepada peningkatan pengetahuan berkaitan SDG. Ia juga membuka ruang untuk pelbagai pemegang taruh untuk mengenal pasti isu, menganalisis cabaran, memetakan intervensi sedia ada serta meneroka penyelesaian yang berpotensi dilaksanakan secara bersama.

Sepanjang tahun 2025, sebanyak 28 bengkel telah berjaya dilaksanakan di 32 kawasan parlimen yang terlibat dengan menghimpunkan pelbagai pemegang taruh daripada sektor kerajaan, pihak berkuasa tempatan, masyarakat, wakil komuniti dan pihak berkepentingan yang lain. Kepelbagaian ini penting bagi membolehkan isu

pembangunan dilihat daripada perspektif yang berbeza serta mengenal pasti ruang kerjasama yang melangkaui sempadan sektor dan institusi.

Pendekatan yang digunakan turut memberi penekanan kepada peralihan daripada pengenalanpastian isu kepada pembentukan penyelesaian. Melalui proses perbincangan secara berstruktur, peserta digalakkan untuk memahami hubungan antara isu, punca dan kesannya, mengenal pasti intervensi yang telah tersedia serta meneroka peranan pihak-pihak yang berkaitan dalam menangani cabaran tersebut.

Dapatan daripada proses ini kemudiannya dihindungkan dalam laporan dan disusun mengikut zon. Pendekatan ini membolehkan isu dan tema yang mempunyai persamaan dikenal pasti merentasi kawasan parlimen, pada masa sama mengekalkan konteks dan keunikan setiap lokaliti. Ia juga membuka ruang untuk melihat cabaran pembangunan bukan semata-mata sebagai isu yang terasing mengikut kawasan, tetapi sebagai sebahagian daripada arus atau *trend* yang mempunyai hubungan dan implikasi yang lebih luas.

Kompilasi Laporan Bengkel Pembangunan Kapasiti Kawasan Parlimen 2025 ini berfungsi sebagai satu bentuk dokumentasi pengetahuan dan bukti daripada peringkat tempatan. Ia merakamkan pandangan, pengalaman dan cadangan pemegang taruh yang terlibat serta menyediakan asas untuk perbincangan yang lebih tersusun berkaitan intervensi dan tindakan susulan melalui kerjasama penyelarasan.

Dalam kerangka ini, bengkel pembangunan kapasiti perlu dilihat sebagai sebahagian daripada proses *SDG localisation* yang lebih luas selain menghubungkan aspirasi pembangunan di peringkat global dan nasional dengan realiti, keutamaan serta kapasiti yang wujud di peringkat kawasan parlimen.

Akhirnya, kejayaan bengkel pembangunan kapasiti tidak hanya diukur berdasarkan bilangan bengkel atau jumlah peserta yang terlibat. Tetapi melalui sejauh mana pengetahuan dan dapatan yang dihasilkan dapat menyumbang kepada tindakan yang lebih menyeluruh, keputusan yang lebih berasaskan bukti dan pembangunan yang lebih responsif terhadap keperluan masyarakat. *Kompilasi* ini dan laporan-laporan yang dimuatkan dalamnya menjadi satu langkah dalam proses tersebut.

BAHAGIAN 1

Pengenalan

Latar Belakang

Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan bagi Parlimen Labuan (P.166) telah berjaya dilaksanakan pada 31 Mac 2026 (Selasa) bertempat di Hotel Tiara, Labuan. Seramai 32 orang peserta yang terdiri daripada pelbagai agensi kerajaan peringkat daerah telah hadir.

Jadual di bawah merupakan senarai agensi kerajaan peringkat daerah yang telah hadir ke bengkel ini;

BIL	SENARAI AGENSI
1.	Parlimen Labuan P.166
2.	Jabatan Perangkaan Wilayah Persekutuan Labuan (DOSM)
3.	Kementerian Pelancongan Seni dan Budaya Malaysia (MOTAC) Wilayah Persekutuan Labuan
4.	Jabatan Kerja Raya Wilayah Persekutuan Labuan
5.	Jabatan Bekalan Air Wilayah Persekutuan Labuan
6.	Sabah Electricity Wilayah Persekutuan Labuan
7.	Jabatan Kesihatan Wilayah Persekutuan Labuan
8.	Jabatan Alam Sekitar (JAS) Jabatan Belia dan Sukan Wilayah Persekutuan Labuan
9.	Jabatan Pertanian Wilayah Persekutuan Labuan
10.	Lembaga Pemasaran Pertanian Persekutuan (FAMA) Wilayah Persekutuan Labuan
11.	Lembaga Pertubuhan Peladang Wilayah Persekutuan Labuan
12.	PERKESO (Pertubuhan Keselamatan Sosial), Wilayah Persekutuan Labuan
13.	Polis Diraja Malaysia (PDRM) Labuan
14.	Jabatan Imigresen Malaysia Wilayah Persekutuan Labuan
15.	Jabatan Kastam Diraja Malaysia Wilayah Persekutuan Labuan
16.	Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM – Zon MARITIM Wilayah Persekutuan Labuan)
17.	Jabatan Belia dan Sukan Wilayah Persekutuan Labuan

BIL	SENARAI AGENSI
18.	Muzium Labuan
19.	Jabatan Penerangan Wilayah Persekutuan Labuan

Objektif

Objektif utama bengkel ini adalah:

- **Meningkatkan kesedaran dan pemahaman mengenai Matlamat Pembangunan Mampan (SDG):** Bengkel ini bertujuan untuk memberikan pendidikan kepada peserta mengenai 17 SDG, kepentingannya di peringkat tempatan, serta kesannya terhadap kelestarian sosial, ekonomi, dan alam sekitar.
- **Menggalakkan kerjasama antara agensi dalam menangani cabaran pembangunan dan isu komuniti di peringkat tempatan:** Pengukuhan kerjasama antara-agensi dapat memanfaatkan sumber secara lebih cekap, meningkatkan keupayaan menyelesaikan masalah, serta mewujudkan penyelesaian holistik yang sesuai dengan keperluan masyarakat setempat.
- **Mengenal pasti dan menggalakkan penglibatan agensi berautoriti serta pemimpin tempatan untuk menerajui pelaksanaan SDG di peringkat akar umbi:** Mengenal pasti dan memperkasakan pemimpin tempatan, pegawai kerajaan daerah, dan wakil komuniti yang berpotensi menjadi penggerak utama SDG, memberi inspirasi kepada orang lain, serta mendorong kesan jangka panjang dalam komuniti mereka.
- **Mengintegrasikan prinsip SDG dalam proses kerja harian, tadbir urus, dan rangka dasar :** Selain meningkatkan kesedaran dan perancangan, mengamalkan prinsip SDG dalam pembuatan keputusan harian dapat memastikan kelestarian kekal sebagai keutamaan dalam pentadbiran dan pembangunan. Ini melibatkan penyelarasan dasar, prosedur kerja, dan perancangan strategik dengan sasaran SDG, sekaligus membawa kepada perubahan institusi yang dapat meningkatkan kecekapan tadbir urus, pembangunan komuniti, dan pengurusan alam sekitar secara berterusan.

Kesemua objektif ini secara kolektif menyumbang kepada membangunkan budaya kelestarian, memastikan bahawa SDG bukan sahaja difahami tetapi dilaksanakan secara aktif pada semua peringkat tadbir urus dan penglibatan komuniti.

Kaedah Pelaksanaan

Berikut merupakan kaedah penyampaian yang telah digunakan sepanjang program berlangsung:

- Syarahan interaktif
- Perkongsian pengalaman
- Aktiviti dan permainan interaktif
- Perbincangan dalam kumpulan
- Pembentangan kumpulan

Ringkasan Aktiviti yang Telah Dijalankan

Bengkel yang telah dijalankan ini merangkumi empat (4) aktiviti utama yang berikut;

- **Aktiviti I** : Sesi pengenalan 'ice-breaking'
- **Aktiviti II** : Pendedahan Mengenai SDG
- **Aktiviti III** : Perbincangan Penyelesaian Isu Parlimen Labuan
- **Aktiviti IV** : Kumpulan Sokongan Penyampaian Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan

Peserta Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan Parlimen Labuan.

BAHAGIAN 2

Aktiviti Bengkel

Aktiviti I : Sesi Pengenalan (*Ice-Breaking*)

Bengkel telah dimulakan dengan sesi pengenalan (*ice breaking*) melalui permainan interaktif BINGO. Sesi ini bertujuan untuk memberi peluang kepada peserta untuk berinteraksi antara satu sama lain bagi mendapatkan suasana harmoni sebelum bengkel dimulakan. Sebagai galakan semangat, peserta terawal yang berjaya menyelesaikan aktiviti ini turut menerima hadiah saguhati.

Antara peserta terawal yang berjaya menyelesaikan aktiviti permainan BINGO semasa sesi Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan Parlimen Labuan.

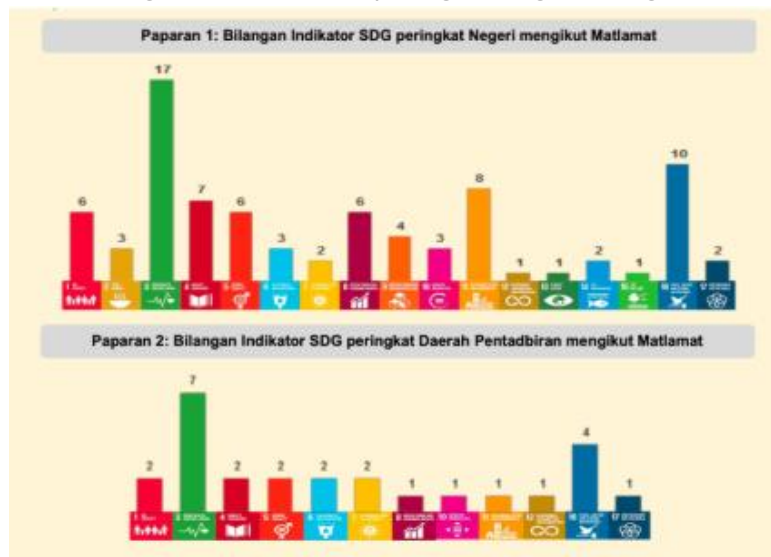
Aktiviti II : Pendedahan Mengenai SDG

Selepas sesi *ice-breaking*, bengkel diteruskan dengan pengenalan Kumpulan Rentas Parti Parlimen Malaysia mengenai Matlamat Pembangunan Mampan (APPGM-SDG) yang disampaikan oleh En. Nor Amirul Pukin, Pegawai Pengurusan Projek Wilayah Sabah, APPGM-SDG dan penjelasan ringkas berkenaan 17 Matlamat Pembangunan Mampan yang telah disampaikan oleh Dr Khairil Ahmad, Pengarah MySDG for Social Inclusion, APPGM-SDG.

Memandangkan Labuan merupakan wilayah yang menunjukkan pencapaian memberangsangkan dalam pelaksanaan SDG, sesi ini turut memberi fokus kepada perkongsian status terkini *Voluntary National Review* (VNR) serta cabaran dalam memastikan pelaksanaan SDG yang menyeluruh di peringkat persekutuan.

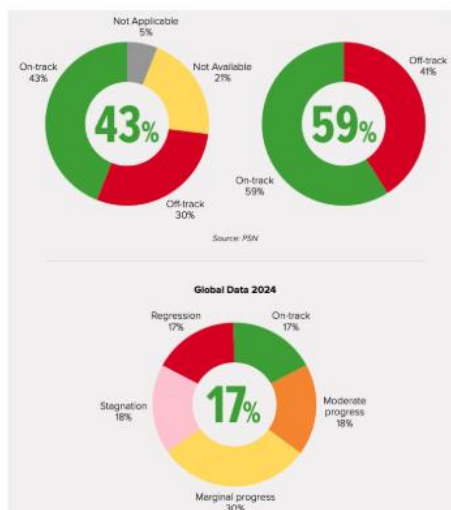
Secara keseluruhannya, Malaysia telah membangunkan sebanyak 82 indikator di peringkat Wilayah Persekutuan Labuan dan 26 indikator di peringkat daerah yang dilaporkan oleh Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM,2024). Antara pencapaian utama dalam laporan VNR ke-2 adalah pengiktirafan DOSM sebagai badan perangkaan yang menduduki tangga pertama dalam indeks keterbukaan data antarabangsa, iaitu *Open Data Inventory* (ODIN), sekaligus mencerminkan komitmen Malaysia terhadap ketelusan data di peringkat global.

Jadual 1 : Bilangan indikator SDG peringkat Negeri mengikut Matlamat

Sumber : Jabatan Perangkaan Malaysia, 2024

Jadual 2 : Pencapaian SDG Malaysia Berbanding Global

Sumber : Jabatan Perangkaan Malaysia, 2024

Data SDG ini boleh diakses secara terbuka melalui laman web rasmi DOSM, termasuk dashboard khas yang memaparkan indikator kebangsaan terkini yang telah disahkan oleh kerajaan. Platform ini membolehkan pengguna meneliti prestasi semasa serta membuat perbandingan antara negeri dan peringkat persekutuan.

Bagi Parlimen Labuan, beberapa cabaran masih perlu diberi perhatian. Bagi SDG 2 (Sifar Kebuluran), isu bantut dalam kalangan kanak-kanak masih menjadi keutamaan, dimana kadar prevalens bagi kanak-kanak bawah lima tahun di Labuan adalah sedikit lebih tinggi berbanding purata kebangsaan. Ini menunjukkan keperluan kepada intervensi yang lebih berfokus, khususnya dari segi pemakanan, kesedaran kesihatan dan sokongan kepada ibu serta kanak-kanak.

Jadual 3 : Pencapaian SDG Malaysia Berbanding Global

SDG 2.2.1 Prevalens pembantutan (ketinggian bagi umur <2 sisihan piawai daripada median Standard Pertumbuhan Kanak-kanak Pertumbuhan Kesihatan Sedunia (World Health Organisation, WHO) dalam kalangan kanak-kanak di bawah umur 5 tahun
SDG 2.2.1 Prevalence of stunting (height for age <2 standard deviation from the median of the World Health Organisation (WHO) Child Growth Standards) among children under 5 years of age

	(%)	2022
Prevalens pembantutan dalam kalangan kanak-kanak di bawah umur 5 tahun^a		25.3
<i>Prevalence of stunting among children under 5 years of age</i>		

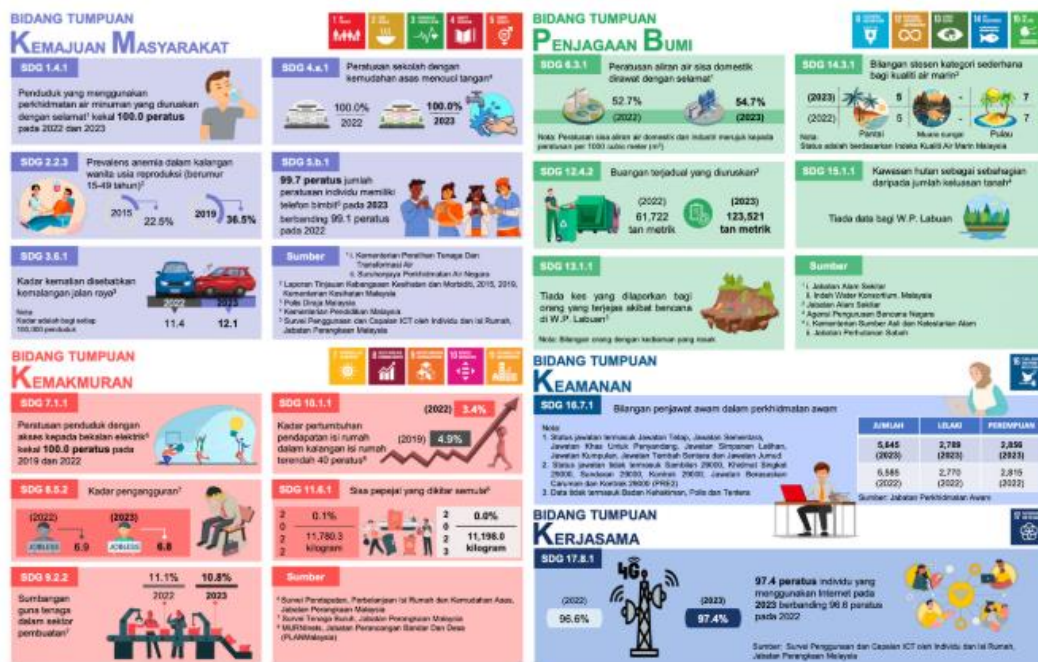
Sumber : Indikator Matlamat Pembangunan Mampan WP Labuan, Jabatan Perangkaan Malaysia, 2023

Selain itu, beberapa isu lain turut dikenalpasti menjelang tempoh akhir pelaksanaan SDG pada tahun 2030. Antaranya termasuk ketidaksamaan dalam akses kepada pendidikan berkualiti, termasuk pendidikan teknikal dan vokasional, kekangan infrastruktur serta akses kepada perkhidmatan kesihatan bagi komuniti di kawasan terpencil. Isu pengangguran separa dan ketidaksepadanan pekerjaan dengan kelayakan juga menyumbang kepada jurang pendapatan antara wilayah. Dari sudut pelaksanaan,

cabaran seperti pertindihan usaha antara agensi, penyampaian yang kurang bersepadu serta keperluan untuk memperkukuh penyelarasan dan pemurnian data turut dibangkitkan.

Secara keseluruhan, dapatan ini adalah berdasarkan dokumen DPLR dan pembentangan rasmi yang turut disokong dengan infografik pencapaian Labuan, termasuk peningkatan ketara dalam beberapa indikator seperti pengurusan buangan berjadual dalam tempoh 2022 hingga 2023. Sesi ini menegaskan bahawa walaupun pelbagai kemajuan telah dicapai, masih terdapat jurang yang memerlukan tindakan berterusan dan kolaboratif. Kerjasama antara agensi kerajaan di peringkat persekutuan dan daerah, agensi teknikal dan pelaksana, komuniti setempat serta pihak berkepentingan adalah penting bagi memastikan matlamat SDG dapat dicapai secara menyeluruh menjelang tahun 2030. APPGM-SDG bersama rakan strategik akan terus memainkan peranan dalam menyokong usaha ini.

Jadual 4 : Pencapaian Indikator Terpilih W.P. Labuan

Sumber : Indikator Matlamat Pembangunan Mampai W.P. Labuan,
Jabatan Perangkaan Malaysia, 2023

Sebagai penutup sesi, satu aktiviti interaktif menggunakan aplikasi *Kahoot* telah dijalankan bagi menguji tahap kefahaman peserta terhadap topik yang telah dibincangkan. Seramai tiga orang peserta yang memperolehi markah tertinggi telah diberikan hadiah sebagai galakan dan penghargaan.

Penerangan APPGM dan SDG serta aktiviti permainan aplikasi Kahoot di Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan Parlimen Labuan.

Aktiviti III : Perbincangan Penyelesaian Isu Parlimen Labuan

Pengisian aktiviti bagi sesi seterusnya adalah **perbincangan antara-agensi dalam mencari penyelesaian isu setempat**. Pembentangan isu-isu yang diperolehi hasil daripada lawatan pemetaan isu telah disampaikan oleh ketua penyelidik, Mc Jeanet Lempisik.

Isu yang telah dipilih untuk diberi perhatian dan dibincangkan adalah seperti berikut;

- **Kumpulan 1:** Cabaran ekonomi dan pembangunan pertanian komuniti
- **Kumpulan 2:** Kekurangan peluang ekonomi dan sokongan dana

*Sesi Perbincangan dan Pembentangan di Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat
Pembangunan Mampaan Parlimen Labuan.*

Aktiviti IV : Kumpulan Sokongan Penyampaian Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan

Kumpulan Sokongan Penyampaian dan Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan merupakan satu inisiatif kolaboratif yang melibatkan kakitangan agensi kerajaan di peringkat negeri dan daerah di dalam sesebuah kawasan Parlimen bersama kumpulan pemimpin setempat dan ahli komuniti.

Kumpulan ini ditubuhkan dengan tujuan untuk memastikan pelaksanaan SDG dilaksanakan secara menyeluruh dan inklusif sehingga ke peringkat akar umbi. Ini bagi memastikan tiada individu atau kelompok masyarakat yang terpinggir atau ketinggalan dalam proses pembangunan yang dilaksanakan.

Sebagai simbolik komitmen dan sokongan terhadap penyetempatan Matlamat Pembangunan Mampan, bacaan ikrar telah diadakan oleh wakil-wakil agensi kerajaan yang hadir dengan diketuai oleh Tuan Inspektor Richard @ Abdul Rahid Bin Dussek dari Polis DiRaja Malaysia (PDRM) Labuan.

Bacaan Ikrar Antara-Agensi Semasa Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan Parlimen Labuan.

BAHAGIAN 3

Hasil Dapatan

Hasil Dapatan : Cadangan Penyelesaian Isu oleh Agensi

Beberapa isu telah dipilih untuk dibincangkan hasil daripada aktiviti pemetaan isu yang telah dijalankan. Penerangan isu adalah seperti berikut;

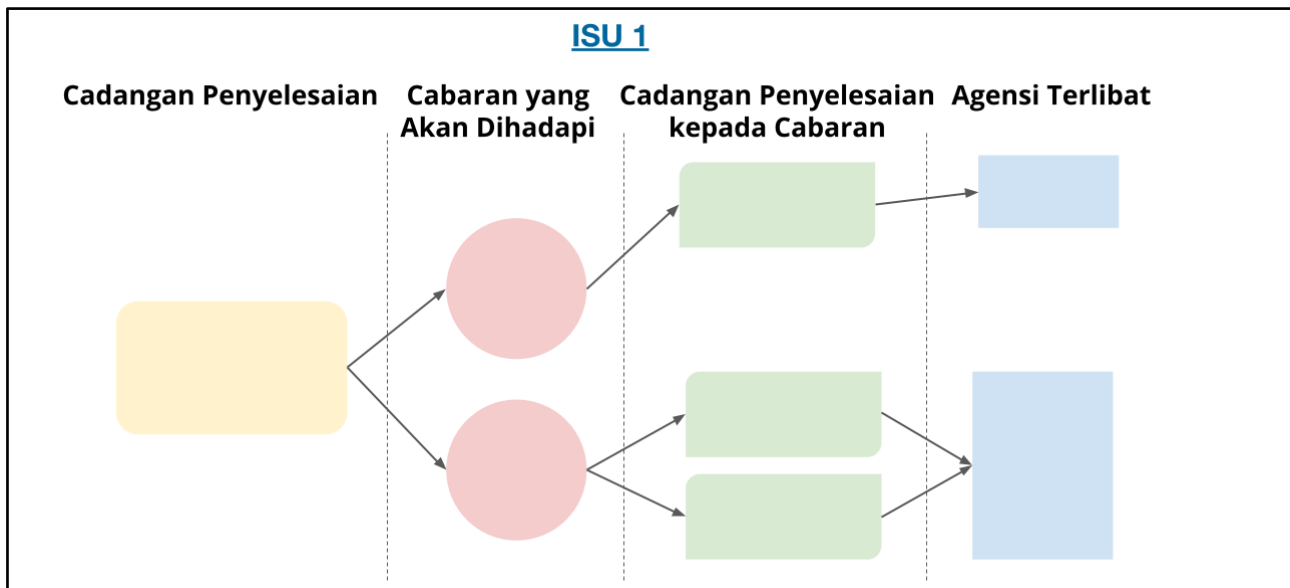
BIL	ISU
1.	Cabaran ekonomi dan pembangunan pertanian komuniti - Kenaikan harga bahan mentah membebankan penduduk dan meningkatkan kos sara hidup - Ketidakadilan dalam pasarana bahan mentah melemahkan peniaga kecil dan usahawan tani
2.	Kekangan peluang ekonomi dan kekurangan sokongan dana - Kurangnya peluang pekerjaan yang mampan untuk belia - Kekurangan sokongan dan birokrasi permohonan dana - Kadar sewa premis yang tinggi

Imbas kod QR ini
bagi mendapatkan
laporan penuh

Perbincangan penyelesaian isu ini telah dijalankan berdasarkan kerangka dibawah:

Isu : Cabaran Ekonomi dan Pembangunan Pertanian Komuniti

Isu cabaran ekonomi dan pembangunan pertanian komuniti di Labuan menunjukkan tekanan yang signifikan terhadap kesejahteraan penduduk, terutamanya akibat kenaikan harga bahan mentah yang secara langsung meningkatkan kos sara hidup. Kebergantungan kepada bekalan luar serta kos logistik yang tinggi memburukkan lagi situasi ini, sekaligus memberi kesan kepada kestabilan harga pasaran tempatan. Dalam masa yang sama, ketidakadilan dalam rangkaian pasaran bahan mentah telah melemahkan kedudukan peniaga kecil dan usahawan tani, yang berdepan dengan margin keuntungan yang semakin mengecil serta daya saing yang terhad.

Situasi ini menuntut intervensi bersepadu yang bukan sahaja menumpukan kepada pengurangan kos dan penambahbaikan rangkaian bekalan, tetapi juga memperkukuh sokongan kepada pengusaha tempatan bagi memastikan kelangsungan ekonomi komuniti yang lebih mampan.

Berikut merupakan hasil dapatan yang dibincangkan oleh wakil agensi yang hadir.

BIL	CABARAN SEMASA	CADANGAN PENYELESAIAN	CABARAN PENYELESAIAN	CADANGAN PENYELESAIAN CABARAN	IMPAK KEPADA KOMUNITI	AGENSI TERLIBAT
1	Akses pengangkutan terhad dan kos tinggi. Kebergantungan kepada pengangkutan laut meningkatkan kos logistik dan harga barangan.	Pembinaan Jambatan Labuan – Menumbok bagi mengurangkan kos logistik jangka panjang.	Tiada peruntukan dana mencukupi.	Penyediaan dana mencukupi melalui peruntukan kerajaan persekutuan dan kajian kebolehlaksanaan projek.	Penurunan kos pengangkutan, harga barang lebih stabil, peningkatan akses mobiliti penduduk dan ekonomi.	• Kementerian Kerja Raya • Kerajaan Negeri Sabah • Unit Perancang Ekonomi Negeri
2	Kekurangan tanah pertanian subur. Struktur tanah berbatu menghadkan pengeluaran tempatan.	Kerjasama dengan Kerajaan Negeri Sabah untuk pembangunan kawasan pertanian di Menumbok & Kuala Penyu	Pelan tindakan bersama belum diwujudkan.	Melaksanakan kajian dan pelan tindakan yang komprehensif dan menyeluruh bagi Labuan - Sabah	Penurunan kos pengangkutan, harga barang lebih stabil, peningkatan akses mobiliti penduduk dan ekonomi.	• Kerajaan Negeri Sabah • Jabatan Pertanian • Unit Perancang Negeri
3	Kos input/import pertanian tinggi. Rantaian bekalan tidak efisien meningkatkan harga bahan mentah.	Penyelarasan semula laluan kapal (Semenanjung – Labuan – Sabah) bagi menurunkan kos bahan mentah	Belum kenal pasti agensi/pihak berkaitan laluan kapal.	Penubuhan jawatankuasa khas dan libat urus bersama agensi logistik dan swasta	Penurunan harga bahan mentah, kos sara hidup lebih rendah, margin keuntungan peniaga meningkat;	• Kementerian Pengangkutan • Pelabuhan, • Syarikat Logistik
4	Ketidakstabilan bekalan tenaga (air dan elektrik). Gangguan air dan elektrik menjejaskan aktiviti ekonomi dan pertanian.	Perancangan peningkatan infrastruktur bekalan tenaga di seluruh kawasan Labuan	Koordinasi antara agensi tidak menyeluruh dan agak lemah	Penyelarasan pelaksanaan antara agensi utiliti dan kerajaan	Operasi pertanian akan lebih stabil, peningkatan produktiviti dan kesejahteraan hidup.	• Tenaga Nasional Berhad • Jabatan Air • Pihak berkuasa Tempatan (PBT)
5	Kenaikan harga bahan mentah dan kos sara hidup menjejaskan dan menekan isi rumah dan peniaga kecil.	Intervensi menurunkan kos logistik dan rantaian bekalan	Ketidakseimbangan pasaran dan tekanan kepada peniaga kecil.	Polisi sokongan kepada usahawan kecil dan pemantauan harga	Mengurangkan tekanan kos sara hidup, memperkukuh daya tahan ekonomi isi	• Kementerian Perdagangan dalam Negeri dan Kos sara Hidup (KPDNKK)

BIL	CABARAN SEMASA	CADANGAN PENYELESAIAN	CABARAN PENYELESAIAN	CADANGAN PENYELESAIAN CABARAN	IMPAK KEPADA KOMUNITI	AGENSI TERLIBAT
					rumah dan usahawan kecil.	• SME Corp • Pihak Berkuasa Tempatan
6	Kekurangan kesuburan tanah. Tanah kurang sesuai untuk hasil optimum.	Mewujudkan pusat pemprosesan baja kompos (daripada sisa pepejal dan organik)	Kekurangan dana dan agensi pelaksana belum dikenal pasti	Kenal pasti agensi pelaksana dan sediakan dana peruntukan projek	Tanah lebih subur, peningkatan hasil pertanian, pengurusan sisa lebih mampan.	• Jabatan Pertanian • SWCorp
7	Kekurangan pengetahuan penggunaan baja kompos dan teknik moden. Petani kurang kemahiran teknik moden.	Latihan dan bimbingan pertanian moden (fertifasi, hidroponik)	Tahap kesedaran dan pengetahuan rendah.	Kempen kesedaran, latihan lapangan dan hebahan maklumat (infografik)	Peningkatan kemahiran petani, hasil lebih berkualiti dan berdaya saing	• Jabatan Pertanian • Institut Latihan Pertanian
8	Produktiviti pertanian terhad (tanah berbatu, tidak sesuai untuk tanaman jangka panjang)	Fokus kepada tanaman jangka pendek (sayuran berdaun dan pertanian moden)	Kos teknologi moden tinggi	Insentif, subsidi dan sokongan teknologi kepada petani	Peningkatan hasil dan pendapatan petani, penggunaan sumber lebih efisien.	• Kementerian Pertanian • Agrobank

Rumusan dan Ulasan

Hasil perbincangan kumpulan menunjukkan bahawa cabaran utama yang dihadapi oleh komuniti Labuan dalam aspek ekonomi dan pembangunan pertanian adalah bersifat berlapis dan saling berkaitan antara satu sama lain. Isu asas seperti akses pengangkutan yang terhad dan kos logistik yang tinggi telah memberi kesan langsung kepada harga bahan mentah, seterusnya meningkatkan kos sara hidup penduduk. Kebergantungan kepada bekalan luar, khususnya dari Sabah dan Semenanjung Malaysia, menjadikan Labuan terdedah kepada ketidakstabilan harga serta rantai bekalan yang tidak efisien. Dalam masa yang sama, kekangan sumber dalaman seperti kekurangan tanah pertanian yang subur dan ketidaksesuaian struktur tanah turut menghadkan kapasiti pengeluaran makanan tempatan.

Dari sudut pembangunan pertanian, dapatan turut menunjukkan bahawa walaupun terdapat potensi untuk memperkukuh sektor ini, pendekatan yang digunakan perlu disesuaikan dengan konteks setempat. Sebagai contoh, tanah di Labuan yang bersifat berbatuan kurang sesuai untuk tanaman jangka panjang memerlukan peralihan kepada kaedah pertanian moden seperti fertigasi dan hidroponik. Namun, kos pelaksanaan teknologi ini yang tinggi menjadi antara halangan kepada penglibatan lebih ramai petani dan usahawan tempatan. Justeru, sokongan dalam bentuk latihan, pemindahan teknologi dan insentif kewangan adalah kritikal bagi memastikan kaedah ini dapat diperluaskan.

Selain itu, cadangan mewujudkan pusat pemprosesan baja kompos dilihat sebagai satu pendekatan yang berpotensi tinggi, bukan sahaja untuk meningkatkan kesuburan tanah tetapi juga menyumbang kepada pengurusan sisa pepejal yang lebih mampan. Walaubagaimanapun, pelaksanaan inisiatif ini berdepan dengan beberapa kekangan seperti ketiadaan peruntukan dana, keperluan mengenalpasti agensi pelaksana, serta tahap kesedaran dan pengetahuan yang masih rendah dalam kalangan komuniti. Hal ini menunjukkan bahawa selain penyediaan infrastruktur, aspek pembangunan kapasiti dan pendidikan komuniti juga perlu diberi penekanan.

Dari perspektif tadbir urus, cabaran utama yang dikenalpasti adalah kekurangan penyelarasan antara agensi, ketiadaan pelan tindakan bersama yang komprehensif, serta pertindihan atau ketidakjelasan peranan dalam pelaksanaan sesuatu inisiatif. Sebagai contoh, isu penyelarasan laluan kapal dan pembangunan kawasan pertanian di Menumbok memerlukan kerjasama erat antara pelbagai pihak termasuk kerajaan persekutuan, kerajaan Negeri Sabah, serta sektor swasta. Tanpa mekanisme koordinasi yang jelas, usaha yang dirancang berisiko tidak mencapai impak yang diharapkan.

Secara keseluruhannya, perbincangan ini menekankan bahawa penyelesaian kepada cabaran ekonomi dan pertanian di Labuan tidak boleh dilihat secara terasing, sebaliknya memerlukan pendekatan bersepadu yang merangkumi aspek infrastruktur, dasar, teknologi dan pembangunan komuniti. Keutamaan perlu diberikan kepada intervensi yang mampu mengurangkan kos sara hidup, meningkatkan keupayaan pengeluaran tempatan serta memperkukuh daya tahan ekonomi komuniti. Dalam hal ini, kerjasama strategik antara agensi kerajaan, pihak swasta dan komuniti setempat adalah amat penting bagi memastikan setiap cadangan dapat dilaksanakan secara berkesan dan mampan.

Akhir sekali, kejayaan pelaksanaan semua inisiatif ini amat bergantung kepada komitmen berterusan semua pihak, khususnya dalam penyediaan sumber kewangan, pelaksanaan dasar yang inklusif serta pemantauan yang berkesan. Dengan pendekatan yang tersusun dan kolaboratif, Labuan berpotensi untuk memperkukuh kedudukannya sebagai komuniti yang lebih berdaya tahan dan mampan, selaras dengan aspirasi Matlamat Pembangunan Mampan menjelang tahun 2030.

Isu : Kekangan Peluang Ekonomi dan Akses kepada Pembiayaan Keusahawan

Cabaran Semasa

Perbincangan kumpulan telah mengenalpasti bahawa cabaran utama pembangunan ekonomi komuniti di Labuan bukan berpunca daripada kekurangan peruntukan kewangan semata-mata, sebaliknya melibatkan keseluruhan ekosistem pembangunan usahawan. Walaupun pelbagai skim pembiayaan, geran dan bantuan disediakan oleh agensi kerajaan, kadar permohonan dalam kalangan masih rendah dan banyak dana tidak dimanfaatkan sepenuhnya.

Matlamat utama yang dikongsikan oleh peserta adalah untuk meningkatkan pendapatan isi rumah dan usahawan kecil daripada sekitar RM2,000 hingga RM3,000 sebulan kepada sekurang-kurangnya RM10,000 sebulan melalui pembangunan perusahaan yang lebih berdaya maju, produktif dan mampan. Namun demikian, komuniti masih berdepan dengan pelbagai kekangan termasuk kesukaran mengembangkan perniagaan, pemasaran produk, mendapatkan pembiayaan serta mengekalkan operasi perniagaan secara konsisten.

Hasil bengkel menunjukkan bahawa isu sebenar bukanlah disebabkan oleh ketiadaan dana, tetapi kegagalan maklumat, peluang dan sokongan yang tersedia untuk sampai kepada kumpulan sasaran secara berkesan.

Berikut merupakan perkongsian cabaran yang dihadapi oleh agensi terhadap isu ini.

AGENSI	PERANAN	CABARAN SEMASA
Perbadanan Labuan	Menyelaras pembangunan ekonomi tempatan, pembangunan premis dan pelaksanaan program komuniti.	Tiada mekanisme penyelarasan menyeluruh antara semua agensi pemberi bantuan menyebabkan maklumat bantuan tidak dikongsi secara sistematik.
FAMA	Menyediakan geran pembangunan usahawan, pemasaran hasil pertanian dan latihan.	Geran disediakan tetapi penyertaan khususnya daripada golongan belia amat rendah walaupun nilai bantuan mencecah puluhan ribu ringgit.
Jabatan Pertanian	Bantuan input pertanian, latihan dan pembangunan usahawan tani.	Ramai belia kurang berminat menyertai sektor pertanian walaupun bantuan tersedia.
Jabatan Perikanan	Bantuan penternakan ikan dan pembangunan akuakultur.	Kekangan lokasi sesuai untuk penternakan serta isu teknikal pelaksanaan projek.
Lembaga Pertubuhan Peladang	Geran projek pertanian, agropelancongan, jentera kecil dan pembangunan usahawan	Permohonan baharu sering gagal kerana pemohon belum mempunyai projek sedia ada atau tidak memenuhi syarat asas.
MOTAC	Geran pembangunan produk pelancongan dan ekopelancongan.	Projek pelancongan memerlukan kelulusan daripada pelbagai agensi seperti Jabatan Laut, menyebabkan proses menjadi lebih kompleks.
SEJATI MADANI	Pembiayaan projek pembangunan komuniti	Tahap kesedaran komuniti mengenai peluang pembiayaan masih rendah
Jabatan Kesihatan	Pembangunan modal insan dan promosi kerjaya	Sukar menarik belia tempatan memasuki profesion yang memerlukan kemahiran tinggi
Institusi Latihan Kemahiran	Pembangunan kemahiran teknikal	Kursus disediakan tetapi penyertaan masih belum memenuhi keperluan industri tempatan.

Berikut merupakan dapatan perkongsian daripada wakil agensi yang hadir.

BIL	CADANGAN PENYELESAIAN	CABARAN PELAKSANAAN	CADANGAN MENGATASI CABARAN	AGENSI TERLIBAT	SDG BERKAITAN
1	Menubuhkan 'One Stop Information Centre' yang menghimpunkan semua maklumat geran dan bantuan	Memerlukan komitmen semua agensi mengemaskini maklumat secara berkala	Perbadanan Labuan boleh bertindak sebagai sekretariat penyelararas	Perbadanan Labuan dan semua agensi kerajaan	SDG 8 SDG 17
2	Mewujudkan Jawatankuasa Penyelarasan Dana Agensi	Penyelarasan rentas agensi memerlukan komitmen berterusan	Mesyuarat berkala bagi pembentangan semua skim bantuan dan mengelakkan pertindihan.	Semua agensi kerajaan	SDG 16 SDG 17
3	Portal atau aplikasi digital yang menghimpunkan semua bantuan.	Literasi digital komuniti mungkin masih rendah	Program bergerak mengikut zon bersama semua agensi	Perbadanan Labuan, MAMPU, dan semua agensi	SDG 9 SDG 17
4	Program Outreach dan Klinik Geran di kampung	Kekangan sumber manusia dan logistik	Program bergerak mengikut zon bersama semua agensi	FAMA, Pertanian, Peladang, Perikanan, MOTAC	SDG 8 SDG 10
5	Program mentor keusahawanan bermula di sekolah	Sukar mendapatkan usahawan berjaya yang komited	Melantik penerima geran yang telah berjaya sebagai mentor komuniti	Semua agensi pembangunan usahawan	SDG 8
6	Pendidikan kerjaya dan keusahawanan	Jadual sekolah yang sudah terlalu padat	Integrasi pendidikan kerjaya	KPM, IPT, agensi teknikal	SDG 4 SDG 8

BIL	CADANGAN PENYELESAIAN	CABARAN PELAKSANAAN	CADANGAN MENGATASI CABARAN	AGENSI TERLIBAT	SDG BERKAITAN
	bermula di sekolah rendah		dengan minggu kerjaya dan program kokurikulum.		
7	Program pemantauan pasca-geran	Memerlukan pegawai pemantau tambahan.	Sistem mentoring selama 12-24 bulan selepas geran diluluskan.	Semua agensi pemberi geran	SDG 4 SDG 8
8	Menambah premises perniagaan mampu milik melalui sistem zon	Kekangan dasar dan kadar sewaan	Kajian semula kadar sewaan berdasarkan zon ekonomi	Perbadanan Labuan	SDG 8
9	Memperkenalkan model perniagaan (<i>Business Model Canvas</i>) kepada pemohon.	Ramai usahawan hanya fokus mendapatkan geran	Latihan wajib sebelum permohonan dana	Semua agensi kerajaan yang terlibat	SDG 11

Impak kepada Komuniti

Sekiranya cadangan-cadangan yang dibangunkan melalui bengkel ini dapat dilaksanakan secara menyeluruh, impaknya dijangka bukan sahaja meningkatkan kadar permohonan dana kerajaan, malah mampu membentuk ekosistem pembangunan usahawan yang lebih mampan di Labuan. Penyelarasan maklumat antara agensi akan memudahkan komuniti mengenalpasti bantuan yang bersesuaian tanpa perlu berulang-alik ke pelbagai jabatan, sekaligus mengurangkan kekeliruan dan kos mendapatkan maklumat.

Pada masa yang sama, pendekatan bimbingan berterusan selepas penerimaan geran dijangka dapat meningkatkan kadar kelangsungan perniagaan, kerana isu utama yang dibangkitkan adalah kegagalan usahawan mengekalkan operasi secara konsisten walaupun telah menerima pelbagai bentuk bantuan. Oleh itu, penekanan perlu diberikan bukan sahaja kepada penyediaan dana, tetapi juga kepada aspek disiplin pengurusan perniagaan, pemasaran, pembangunan model perniagaan dan pemantauan prestasi.

Dalam jangka panjang, penyelarasan ini berpotensi meningkatkan penyertaan belia dan wanita dalam bidang keusahawanan, memperkukuh perusahaan mikro dan kecil, mewujudkan lebih banyak peluang pekerjaan tempatan serta meningkatkan pendapatan isi rumah. Sasaran untuk meningkatkan pendapatan usahawan daripada sekitar RM2,000 hingga RM3,000 kepada RM10,000 sebulan akan menjadi lebih realistik apabila bantuan kewangan disokong oleh sistem penyampaian yang cekap, latihan yang bersesuaian, jaringan pasaran yang lebih luas dan bimbingan berterusan.

Lebih penting lagi, bengkel ini telah mengubah persepsi bahawa cabaran utama di Labuan adalah kekurangan dana, sebaliknya dapatan menunjukkan bahawa Labuan mempunyai pelbagai skim pembiayaan yang komprehensif, namun memerlukan mekanisme penyelarasan, penyampaian maklumat dan pembangunan kapasiti yang lebih berkesan. Dengan pendekatan ini, pelaburan kerajaan melalui pelbagai skim bantuan tempatan yang lebih inklusif dan selaras dengan aspirasi pembangunan mampan.

BAHAGIAN 4

Penutup

Penutup

Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat pembangunan Mampan Parlimen Labuan telah berjaya menyediakan satu platform perbincangan yang menghimpunkan pelbagai agensi kerajaan, pemain industri serta pemegang taruh tempatan untuk mengenalpasti cabaran pembangunan berdasarkan realiti semasa di W.P. Labuan.

Pendekatan libat urus secara berfokus ini bukan sahaja berjaya mengenal pasti isu-isu utama yang dihadapi oleh komuniti, malah telah membantu memperincikan punca sebenar kepada setiap isu serta mengenal pasti penyelesaian yang lebih praktikal melalui perkongsian pengalaman dan kepakaran rentas agensi.

Secara keseluruhannya, dapatan bengkel menunjukkan bahawa kebanyakan cabaran pembangunan di Labuan bukan berpunca daripada kekurangan inisiatif atau peruntukan kerajaan, tetapi lebih kepada isu penyelarasan, penyampaian maklumat, pembangunan kapasiti serta keberkesanan pelaksanaan di peringkat akar umbi. Isu seperti kos sara hidup yang tinggi, kekangan peluang ekonomi, pembangunan sektor pertanian, akses kepada pembiayaan, peluang pekerjaan serta koordinasi antara agensi didapati saling berkait dan memerlukan pendekatan yang menyeluruh. Justeru, penyelesaian yang dicadangkan tidak boleh dilaksanakan secara berasingan oleh sesuatu agensi, sebaliknya memerlukan kerjasama strategik merentas kementerian, jabatan, pihak berkuasa tempatan, institusi pendidikan, sektor swasta dan komuniti.

Salah satu dapatan penting bengkel ini adalah keperluan untuk mengubah pendekatan pembangunan daripada berorientasikan penyampaian bantuan kepada pembangunan ekosistem. Sebagai contoh, penyediaan geran dan bantuan kewangan perlu disokong dengan sistem penyampaian maklumat yang lebih berkesan, program bimbingan keusahawanan, pembangunan model perniagaan, pemantauan pasca bantuan serta jaringan pemasaran yang mampu meningkatkan kadar kelangsungan perusahaan.

Pendekatan ini diyakini mampu meningkatkan keberkesanan pelaburan kerajaan dan memberi impak yang lebih besar kepada peningkatan pendapatan serta kesejahteraan komuniti.

Dalam konteks pembangunan ekonomi tempatan, turut menekankan kepentingan memanfaatkan potensi dan kelebihan kompetitif Labuan melalui pembangunan sektor yang bersesuaian dengan kapasiti setempat. Bagi sektor pertanian misalnya, pembangunan teknologi pertanian moden, penghasilan baja kompos dan pengukuhan rantai bekalan tempatan dilihat mampu mengurangkan kebergantungan kepada bekalan luar. Bagi sektor keusahawanan pula, usaha memperkukuh koordinasi antara agensi serta penyediaan pusat sehati maklumat berkaitan bantuan dan geran dijangka dapat meningkatkan penyertaan komuniti, khususnya golongan belia dan wanita, dalam aktiviti ekonomi yang lebih produktif.

Pelaksanaan cadangan yang telah dibangunkan melalui bengkel ini dijangka memberi impak jangka pendek dan jangka panjang kepada pembangunan Labuan. Dalam jangka pendek, penyelarasan maklumat, peningkatan akses kepada bantuan dan pengukuhan kerjasama antara agensi dapat mempercepat pelaksanaan program pembangunan komuniti. Dalam jangka panjang pula, inisiatif ini berpotensi meningkatkan daya saing ekonomi tempatan, mewujudkan peluang pekerjaan berkualiti, memperkukuh perusahaan mikro, kecil dan sederhana, mengurangkan kos sara hidup serta meningkatkan daya tahan komuniti terhadap cabaran ekonomi dan perubahan masa hadapan.

Sehubungan itu, hasil bengkel ini disarankan dijadikan sebagai asas kepada penyediaan pelan tindakan bersama yang merangkumi tindakan jangka pendek, sederhana dan panjang, lengkap dengan agensi peneraju, rakan pelaksana, tempoh pelaksanaan serta indikator pencapaian yang jelas. Mekanisme pemantauan berkala juga perlu diwujudkan bagi memastikan setiap cadangan yang dipersetujui dapat diterjemahkan kepada tindakan sebenar dan memberi manfaat kepada masyarakat.

Akhir sekali, kejayaan pembangunan mampan di Labuan memerlukan komitmen berterusan daripada semua pihak. Pendekatan kerjasama yang dipupuk melalui bengkel ini membuktikan bahawa setiap agensi mempunyai peranan yang saling melengkapi dalam membentuk penyelesaian kepada cabaran setempat. Dengan penyelarasan yang mantap, perkongsian sumber yang lebih strategik dan penglibatan aktif komuniti, Labuan berpotensi menjadi model pembangunan wilayah yang lebih inklusif, berdaya tahan dan mampan, selaras dengan aspirasi Matlamat Pembangunan Mampan 2030.

Bengkel Pembangunan Kapasiti Kepimpinan Matlamat Pembangunan Mampan anjuran Unit Pembangunan Kapasiti, Jabatan Penyelarasan Kawasan Parlimen, APPGM-SDG merupakan satu inisiatif untuk memperkukuh penyetempatan Matlamat Pembangunan Mampan (SDG) melalui penglibatan pemegang taruh di peringkat kawasan parlimen. Bengkel ini berasaskan pendekatan setempat yang menekankan pemahaman terhadap realiti, keperluan, cabaran dan potensi komuniti sebagai asas kepada pembangunan penyelesaian yang lebih responsif dan mampan.

Sepanjang tahun 2025, bengkel ini telah melibatkan 32 kawasan Parlimen, dengan 4 kawasan digabungkan berdasarkan pertimbangan pentadbiran di bawah pihak berkuasa tempatan yang sama. Hasilnya, sebanyak 28 siri bengkel telah dilaksanakan, menghimpunkan ahli-ahli parlimen, agensi kerajaan, pihak berkuasa tempatan, komuniti dan pelbagai pemegang taruh dalam usaha mengenal pasti isu, memahami cabaran serta meneroka penyelesaian yang bersesuaian dengan konteks setempat. Bengkel ini telah menyediakan ruang dialog dan pembelajaran bersama bagi mengenalpasti isu pembangunan setempat, memahami cabaran semasa, meneliti intervensi sedia ada serta meneroka cadangan penyelesaian dan peluang kerjasama.

Laporan Bengkel Pembangunan Kapasiti Kawasan Parlimen 2025 ini menghimpunkan dapatan utama daripada proses tersebut dan disusun mengikut zon bagi mengenalpasti isu, cabaran dan tema yang merentasi kawasan parlimen, di samping mengekalkan keunikan konteks setiap lokaliti. Dapatan yang dikemukakan mencerminkan pengalaman dan perspektif pemegang taruh di lapangan serta memberikan gambaran tentang keutamaan pembangunan yang dikenal pasti di peringkat setempat.

Selain menjadi terbitan rujukan pelaksanaan program, *laporan* ini berfungsi sebagai sumber pengetahuan dan bukti setempat yang dapat menyokong perbincangan berkaitan perancangan, penyelarasan antara agensi, pembangunan intervensi dan tindakan susulan. Ia turut mengetengahkan kepentingan pendekatan merentas sektor dalam menangani isu pembangunan yang saling berkait serta keperluan untuk memperkukuh hubungan antara pemegang taruh, dan membuka ruang kepada tindakan yang lebih berasaskan bukti.

MATLAMAT PEMBANGUNAN MAMPAN

Persatuan Promosi Matlamat Pembangunan Lestari (PPM-023-14-07012020)

A-1-10, Block A, 8 Avenue, Jalan Sungai Jernih 8/1, Seksyen 8, Petaling Jaya, 46050, Selangor

secretariat@appgm-sdg.com

<https://www.facebook.com/APPGMSDGMY>

